

Urrestarazu jaunak Parisetik bialdu duen lan bat irakurri da.

EUSKERA TA EUSKAL-KULTURARI BURUZ

(KARTA IDIGIA)

Atsegiñez irakurri dut *Anaitasuna*'n, ille onen 14'tik 16'ra Arantzazu'n eta Euskaltzaindia'aren itzalpean egingo dan euskaltzaleen bilkura'ren berria.

"Nai duena joan diteke" diño deiak. Nai izatea naikoa baltz... Ezin-izatea, ordea, gogo onenaren areriorik aundiena askotan. Orrela niretzat oraingo ontan, zoritxarrez.

Ala ere deian bertan esaten danez, lanen bat bialtzea zillegi. Ona bada an nolabait agertzeko bidea, paper-bide zuria... eta abiatu gera gure urratsak lumaz ematen. Ea billera orren eratza-lleak atea zabalik utzi al dizaiguketen.

Dana dala orra dijoakie bildutako guziaz nire agurrik gartsuena; Arantzazu'ko Andra Maria-ren bitartez Yainkoa'ri zuen lana onetsi dezala biotzez eskaturik.

Eta goazen arira; guztion kezka aundiena dan Euskera'ren bizia, gure Erri'aren biziarentzat bide bakarra dan euskeraren auzia. Euskera ala erdera, gure Erri'arentzat bizia ala eriotza dugu, zalantzik gabe. Ontan, alegia, euskaltzaleok oro aburukide.

Euskera eutsi bear dala, euskera zaindu, indartu, zabaldu... egin bear dala...; ona emen billera ontarako alperrikako amaika itz. Bildutakoak euskaltzale zintzo izanik NOLA da batzarrean esateko itzik egokiena.

Euskaltzaleontzat ere Erri baten gogo, kultura ta izkuntzak alkarrekin dituzten ar-emanak, Erri ori bizi dedin noraezeko dirala esatea bearrik ez. Norberaren izkuntzaren bidez bere kultura landatu ta bien artean —izkuntza ta kulturaren bidez— gogoa eutsi Erri'aren biziak iraun al izan dezan.

Gure Erri'a ere, ezin bizi bere gogorik gabe; ezin euskal-gogoa bere kulturarik gabe; ezin ere euskal-kultura euskera gabe. Kate oni azkenengo punta ontatik oratu bear, estunez-estun ari, gero guztiak sendo tinkatu arte.

Ar-dezagun, bada, —bearrezkoa baitugu— gure kate ori, bere punta bat dan euskera-estunetik; eta ikus dezagun “nola” erabilli bear dugun eta “zer” ote dan egitekorik onena, kate guziarentzat onura aundiena atera dezagun.

Euskerak bizi bear du. Ona emen gure lendabiziko baietza.

Euskeraren gain, noski, beste izkuntza guziak erabiltzen dituzten legeak berak. Geron aburuz, auxe oietatik lendabizikoa: Mintzaera bat bizi dedin, beti baña gero ta areago, kulturazko mintzaera izan bear; ezinbesteko baldintza.

Kulturazko mintzaera zer dan, esatekoa deritzaigu, naiz eta guztion iritzia kide izango dugulakoan egonarren.

Guretzat bederik, izkuntza bat kulturazkoa dala esateko, izkuntza ori Munduan erabiltzen eta erabiliko diran giza-adimena-zen ezagupide guztiak ikasteko, irakasteko, adierazteko ta edatzeko bide izan bear. Orrela dira gaurko ontan ezagutzen ditugun kulturazko-mintzaera guztiak.

Orixe bada, gure xederik aundiena: Euskera, kulturazko-izkuntza biurtzea, orain ezpaita. Aundiena dala diñot, eta eziña epe motz batean burutzeko; gizaldiak bear izango dira lan ori burutzeko, naiz eta oraintxe bertan, Euskalerrri'ko guziok, eta danok batera, lan ortan eta kemen aundienaz murgilduko bagiña. Ala ta guzti ere, abiatu egin bear.

Orixe bearra. Egintzak, ordea, beste auetzek:

- 1) Gaurko ontan euskera ez da kulturazko-izkuntza;
- 2) Gaur gure Erri'an geienak erdaldun, gutxienak euskaldun, eta auen artean beren kultura geiena erderazkoa ere.

Beraz, gure xedeari buruz bide bi agertzen zaizkigu:

LENENGOA, euskera zabaltzea, gure Erri'aren txoko guztietaraño; ZABALERA'koa deitu dezakeguna; egikera ortan euskera *gaiaz* erabiltzekoa.

BIGARRENA, euskera ikasketan sartzea, asi lenengoetan eta goituenetaraño; SAKONERA'koa deitu ditekera; egikera ontan euskera *bidez*, gai guztiak ikasteko *bidez* erabiltzeko.

Bigarren egikera ori, eiki, luzaroko ta zallagoa izanarren, garrantzi aundienekoa, alegia; eta lenengoa ere bere laguntzaille ta atongarri.

Adardun zugatza gure arazo onena. Eziñezko itz gutxitan esan eta inguratzeko; eta bearrezkoa dugu alik eta zeaztasun aundienak, adar guztietan, aztertu, ikusi ta begiratzea.

Nire ustez, guztiz noraezeko *egitarau bat* gertutzea; arazoaren atal guztiak bildu ditzakeana; eta bein ontzat artu ezker, guziok burutzeko, gure alegin eta egintza guztiak aren erretenetik joan al izango dira.

Auzia bere osotasunean artzeko beartuak gaudenez, ordu onean gagoz, egitarau ori gertu ta lenengo urratsetik abiatzeko, gure egiazko kulturaz oraindik oso gutxi egin baita.

Nork egin, baña, egitarau ori? Nire ustez "Eusko-Ikaskuntza" k edo bere antzeko beste kulturazko bazkun batek, zar edo berri. Lan izugarria dugu, ta egitaraua egin ondoren ere, bera betetzeko ta Euskalerrri guziko ikasketaren zuzentza eramateko lana naikoa beti.

Bazkun ori ezin, nere ustez, Euskaltzaindia izan, onen xedea beste bat baita; ala ere idaroki dugun beste bazkunarekin beti ar-emanetan ari izan bear.

Ona emen nola ikusten dugun auxe, esate baterako: Kultura guzien lenengo oñarria irakurten eta idazten ongi jakitea da, ortarako gramatika dugu bearrena. Nun dugu gaur euskal-gramatikarik, naiz eta txikiena ere? Euskeraz oso egindakoa esan nai dut, noski. Bat gutxienez atondu bear; eta nun ditugu guziok ontzat ar ditzakegun gramatika-itz bereziak? Ontarako, nere ustez, beste aunitzen artean, Euskaltzaindi'aren lan egokia. Aspaldian antzer tirako egin zuena egin lezake orobat euskal-gramatikaren itz bereziak aukeratzeko: zar ala berri itz auek, danetara; baña guztiz hearrezkoa dugu itz berezi oiek eukitzea. Eta auek autatu ondoren Euskaltzaindi'ak berak idazleen artean gramatika egiteko baztaldiak eratu lezazke.

Gramatikari buruz lendabizi egin bear dana, beste gaietara gero edatu liteke, bear dan neurrian: Lojika, Kondaira, Kontuak, Geografia'rako eta abar, guziak beren lerroan.

Egunen batean, Yainkoa'k daki noiz, gure Erri'aren eskuetan izango da gure ikasketa guztiak antolatzeko almena, ta ordurako egitaraua gerturik eukitzea dagokigu; bai ta lendik bete al litezken bide-zati geienak. Gramatika ta beste liburu asko bear izango ditugu beti, ta oso egokia lenbailen astea antolatze ori.

Liburuez gaiñera, euskal-irakasleak ditugu beste auzi gogorra. Oiek eratzea, beraz, gaur bertan asi bearreko lana, lan zalla ta aundia benetan.

Len aipatu dugun lenengo egikerari buruz, al ditezken bide guztiak erabilli bear: Egunkariak, aldizkariak, irratia, umeentzako orri bereziak, bertsolariak antzerkia, ikastaldiak eta abar. *Zabalera* dijoan bide au, beti egitekoa bada ere, *sakorenaz* zuzendu bear dugunaren astapena ta antolabidea izan bear.

Zentzun bi oietako bideak ditugu, beraz, gure kulturaren arazorako. Orretxegatik biak osotu bear noraezeko dugun *egitarua*.

Bein edo bein, len ere esan da, gure gain izango dugu gure kultura ta ikasketa guztiak eratzeko almena. Lendik dagokigu, alegia, bearrezkoa dugun egitarau egoki bat zezt eta meatz antolatzea. Lan ori egiten oraintxe asi diteke; len aipatu dugun "Eusko-Ikaskuntza" k edo beste edozeñek: Egitaraua eratzen eta aurreko lanak egiten.

Onelako asmoa ontzat artu ezkeru, zabalkunderik aundiena egitea komeni litzake gure errialde guztietan. Gure Erri'ak jakin bear du, argi ta garbi, guziok eraman bear dugun bidea; ikus dezala beti, bere jakitun eta idazleak bide ortan barna dijoazela; erritarrak oien begira beti baitaude, beren atzetik joateko leiaz.

Euskaldun diranen artean, bertsolariak ditugu lan bikaña burutu dezaketenak, erritarrak euskeraz irakurtzen eta idazten ikastea bearra dala biotzeraño sarrarazteko.

Euskaljerri'ko erdaldunen artean, berriro euskaldun izateko yorana sortu bear, bide egokien bidez: Itzez, lumaz, irratiz, aldizkariz,...

Guziai gure xedearen asmo gorengoena jakinerazi bear dizkiegu: Euskal-gogoak, euskal-izakerak, Mundu guzian oso ontzat artzen duten erdiko euskaldun gizon jatorra sorrerazten duela; erdiko gizon ori beste edonungoa bezin gizon dala, ta beste aunitz eta asko baño ohea ere.

Gure Erri'an euskera galtzen danean, erdal-alderdi guztien erdiko gizona ura baño motelago dala; euskera baita aren gogo berezi ura eutsi dezaken bakarra.

Beraz, euskera dugu bear-bearrezkoena, leen-leena ta beste guzian gain, euskaldun bizitzeko ezinbestekoa dugulako.

Beste erriekin ar-emanetan bizitzeko, erdera ere bear dugu, alegia; baña erdera artzeko ez dugu, iñolaz ere, gure izkuntza au ezetsi ta utzi bear. Izkuntza bat baño geiago jakitea bear dugu gure bizirako: Euskera gure izakera berezia eutsi al izateko; erdera beste erriekin ar-emanetan ari izateko.

Ba-dugu guzti onen alboan dagoen beste auzi aundi bat: Euskeraren batasuna. Au ere ez da egun bateko lana, ta oni buruz iritzi batzuek ezagutzen ditugu. Gureztat Garitaonaindia ta Azkue apaiz jaun bizkaitarra dugu egokiena: Gipuzkera osotua'rena.

Jakiña, ezin iñork iñori au edo beste iritzia indarrez arrerazi. Ontan norberak bere eskubidea izan bear, idazleak batez ere; paña zillegi, bearra ta egoki euskeraren batasuneruntz eten gabe joan bear dugula esatea, nire ustez.

Eta nolako euskera erabilli? Garbi-garbia? Gaur guztiz erdal-kutsuturik ainbeste tokitan erabiltzen dana? Ene ustez, bi geiegi oietatik aldendu bear dugu guztiok eta erdiko bidea artu; gauza guztietan bezela, ontan ere erdikoa onena baiteritzaigu. Idazleak erritarren eredia izan bear; beraz egokiena berak eta irakasleak iritzi batekoak edo antzekoak bederik izatea.

Ona orain, amaitzeko, zeazki eta labur, ukan ditzakegun *el-buruak*:

- 1) Gure Erri'ak beti EUSKALERRIA irauin dezala.
- 2) Gure errialde guztiak euskal-gogoz bete ta inguratu, euskaldun biurtuz.
- 3) Euskal-gogoa eusteko euskera erabiltzea, bide bakartzat arturik.
- 4) Euskal-kulturarako euskera noraezeko izanik, gure kultura guzti ori euskeraz eratzea.
- 5) Orretarako, euskera kulturazko-izkuntza biurtzea.
- 6) Ondorioz, pizkanaka-pizkanaka, Euskal'erri'ko irakasketa guztietan euskera sartzea; irakasteko *gaiaz* lenengo, ikasketa guztietarako *bidez* gero.

A. URRESTARAZU.

Euskaltzaindiaren erabakiak irakurtzen dira gero. Ona emen.

Erabakiak

1. *Batzarre onetara ekarriak izan diren lanak Euskera-n argitaruko dira, zenbaki bereizi larriago batean.*
2. *Bearrezkoa dugu erri bakoitzeko izkera eta erri-jakintza-erekiko monografiak prestatzea. Emen irakurri diren lan batzuk eredutzat ipiñi ditezke orretarako.*
3. *Biziro poztu du batzarrea Aita Zabala bertso-berriak biltzen egiten ari den lan aundiaren berri jakiteak. Dei egiten die, beraz, euskaldun guzteri orretarako eska lezakean edozein laguntza emateko. Laguntza zor zaie, orobat, Arantzazu edo beste gaierei buruzko kanta zaarrak biltzen ari diren Frantzizkotarrerri.*
4. *Gogoko luke batzarreak eliz-gizonen batek euskal-sermoien zati aukeratuekin lorategi bat osotzea.*
5. *Badaki batzarreak zenbait kultura-sailletan itzen eskas gabiltzala. Geroago, bear den garaiean, Euskaltzaindiak bere erabakiak ar ditzan, euskaldun ikasi guztieri eskatzen zaie, orretarako*